

OORLOGSPAD

Ode aan de 100ste Vierdaagse.

QV Uitgeverij
Postbus 1027
6501 BA Nijmegen
The Netherlands
Tel: 0031 (0)24-3243653
Website: www.qvuitgeverij.nl
E-mail: info@qvuitgeverij.nl

1e druk, 2016 – Alle rechten voorbehouden

Ontwerp en opmaak: Forma/Anima vormgeving, Nijmegen
Druk: Hendrix de Meesterdrukkers, Peer
ISBN 9789492435019
NUR 332

www.rudydek.nl

© Rudy Dek, 2016 – Oorlogspad

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

OORLOGSPAD

Rudy Dek

QV Uitgeverij
Nijmegen

Wel veel maar niet alles in dit boek is waargebeurd.

1. 1944

Het was een massagraf, een massagraf voor kinderen niet ouder dan een jaar of vijf. Toen de laatste kist in de ijsskoude grond was geplaatst en de dragers terugtraden, kwamen de nabestaanden dichterbij. Aan de rand van het vreselijke gat vormden ze met elkaar een grote, donkere haag, bijna honderd mensen, gekleed in dikke, lange, sombere jassen. Sommigen hingen aan elkaars arm of schouder, sloegen in wanhoop een kruis, er werd gehuild, soms luid en angstaanjagend, maar alsof het was afgesproken, zei niemand een woord. Wat viel er ook te zeggen?

Het uitgedemde verdriet hing in wolkjes van condens om hen heen, maar loste al gauw op in de ijzige lucht. Dit was het afscheid van een zoon of dochter, een broertje of zusje. Dit was het onvoorziene, woordeloze afscheid van een kind.

Tijdens de zwarte mis had de priester gesproken over de ongebruikte jaren, de tijd die in het verschiet had gelegen, maar nooit meer aangesproken zou worden. Deze jaren hadden van deze onschuldige kinderen volwassenen moeten maken, mensen die, zoals God het verlangde, gelegenheid kregen een besef van goed en kwaad te ontwikkelen, een besef van de kansen en van de strijd die er zo vaak mee samenhang. Helaas, die gelegenheid was hun ontnomen en daarom zouden zij nooit het koninkrijk der hemelen kunnen binnentreden. Deze kinderen restte het *limbus infantium*.

Het duurde nog lang voordat de menigte de begraafplaats verliet. Weggaan was de acceptatie van iets wat niet te accepteren was. Liever zou men nog dagenlang aan het graf staan en proberen een voorstelling te maken van hoe dit alles was te herroepen. Mensen kwamen uiteindelijk naar elkaar

toe, onder de zwarte bomen met zwarte takken, raakten elkaar aan en zochten naar woorden.

Op een pad stonden negen mannen bij elkaar. Niemand had gezegd dat ze dat moesten doen, het ging als vanzelf. God had hen samengebracht.

‘Het verdriet zal altijd aanwezig zijn,’ sprak een van hen, degene die in het midden stond. Hij was iemand zoals de meeste anderen, een jonge, wanhopige vader die niet wist hoe hij dit leed te boven moest komen. De dood had zijn pad nog niet eerder gekruist; zijn ouders en zelfs zijn grootouders leefden nog. Drie jaar geleden was hij getrouwd en gezien de omstandigheden hadden ze getwijfeld over een kind, hadden ze geprobeerd de komst uit te stellen, maar uiteindelijk was zijn vrouw toch zwanger geworden. God had dit zo gewenst, hadden hij en zijn vrouw geconcludeerd. En nu, nu was de eerste dood in zijn leven die van dit kind, zijn eigen kleine, lieve meid. Waarom in godsnaam? Waarom? Hij verschoof zijn hoed, knoopte zijn jas voor de bovenste helft los en keek de mannen om hem heen een voor een aan. ‘Waarom?’ bleef hij vragen.

‘We zullen hen nooit vergeten,’ zei een ander.

‘Ze zijn voor altijd in ons hart,’ zei een derde.

Ze spraken zacht, haast fluisterend, en hadden het over een monument dat er zo snel mogelijk moest komen. Misschien daar waar de school had gestaan. Of anders in het hart van de stad, daar waar iedereen eraan voorbij kwam. Direct volgde het besluit hierover het stadsbestuur te benaderen. Dat er een fonds moest komen, een inzameling, desnoods een vergoeding door de verantwoordelijken.

‘Ja, de verantwoordelijken,’ sprak iemand hen langzaam na. De man had al die tijd gezwegen, maar liet nu kort zijn zware stem horen. Het klonk minachtend, haast vijandig.

‘Het was natuurlijk een ernstige fout,’ reageerde de man naast hem. ‘Mensen begaan fouten, ook in de oorlog...’

‘Welnee...’

‘Ze hadden zich vergist.’

De man met de zware stem schudde het hoofd. ‘Houd

toch op. Niemand heeft zich vergist. Helemaal niemand. Het is een misdaad, een misdaad met voorbedachten rade.'

Er klonk instemming. 'Er was geen noodzaak geweest zo te beslissen,' zei iemand, 'eerder om er vanaf te zien.'

'En daarom,' zei weer een ander, 'naast de dood van onze kinderen mogen we ook dit niet vergeten: het is een weloverwogen misdaad.'

'Precies, en daarom moeten na deze vervloekte oorlog de daders gevonden worden.'

'Hoe lang het ook nog duurt, we zullen ze vinden.'

'En berechten.'

'Straks, met een nieuwe, eigen regering, kunnen we rechtvaardigheid eisen. Na alle ontberingen zal men inzien...'

Een van hen hief beide armen. 'Beste mensen, geloof me, deze daders aanpakken, daar zal een overheid nooit aan meewerken. Echt niet.'

'Meneer, onze overheid komt voor haar burgers op...'

'Ik ken ook de belangen, meneer. Een overheid heeft er daar doorgaans veel te veel van.'

Een pakje sigaretten ging van hand tot hand. Toen lucifers. Rook steeg uit hun midden op, bleef even boven de donkere hoeden hangen.

Toen het begon te sneeuwen, leek het even alsof ze uit elkaar zouden gaan, terug naar huis, maar een onbenoembare kracht hield hen bijeen. De randen van hun hoed vulden zich met sneeuw, er bleef sneeuw liggen op hun schouders en bovenarmen, maar niemand vertrok.

'Kunnen wij anders deze daders zelf vinden?' vroeg de man die nog steeds in het midden stond. 'Enne, kunnen wij deze zo nodig... Kunnen wij deze zelf berechten?' Hij aarzelde een moment, gaf de woorden de tijd begrepen te worden en ging toen opnieuw de gezichten langs.

'Wil je zijn zoals de moffen?' reageerde iemand en hij schudde zwaarmoedig het hoofd. Het was de advocaat, de man die de afgelopen jaren vaak heimelijk hulp had geboden. Men vermoedde dat hij banden had met het verzet, maar daar vroeg niemand naar. 'Kom op zeg, we hebben toch nog

een rechtspraak. Als de moffen weg zijn, zullen we die in alle glorie herstellen en dan zullen we eens zien.’ Hij leek beledigd, beroepshalve, maar het was er de dag niet naar om uit te vallen.

‘Het is een goede vraag.’

‘Welke?’

‘Of de overheid wel zal meewerken.’

‘We hebben geen keus, man. Je hebt instanties nodig om deuren te openen, dossiers in te zien, namen te vinden.’

De man in het midden trok een grimmig gezicht. ‘Dat duurt jaren en jaren. Dat is een last die ik moeilijk zal kunnen dragen,’ zei hij. ‘En misschien ben ik niet de enige.’

Er volgde enige bijval en daarna weer een langdurig zwijgen. Totdat iemand de moed had die te verbreken: ‘Ik ken iemand die vast wel bereid is spuurwerk voor ons te doen. Hij heeft een goede reputatie, kent de wegen...’

De anderen keken hem afwachtend aan.

De man wachtte heel even, alsof hij zich afvroeg of hij de naam nu al moest prijsgeven. Hij had een grauw gezicht, vol rimpels, terwijl hij nog zo jong was.

‘Wie is dat?’ drong een ander aan.

‘Hij heet Baars, Chris Baars.’

‘Die journalist?’

‘Inderdaad.’

‘En waarom zou hij de daders kunnen vinden?’ Het was de zware stem van zo-even. Hij klonk haast dreigend.

‘Baars is niet de eerste de beste. Hij is behoorlijk slim, weet waar hij moet zoeken. En als hij zijn tanden ergens in zet, laat hij niet meer los.’

‘Werkt hij niet met de moffen?’ vroeg de zware stem. ‘Als ik de krant zo zie...’

‘Wacht maar af,’ was het antwoord. ‘Ik ken hem als geen ander.’

Gemompel.

‘Heeft hij geld nodig?’ vroeg de zware stem toen. Hij leek zijn bezwaren al te hebben laten varen.

De anderen aarzelden met diepe zuchten en doelloze

blikken om hen heen. Moesten ze deze weg gaan?

‘Kom, kom,’ zei de man die over een berechting was begonnen. ‘We hebben best geduld. We wachten tot na de oorlog, waarschijnlijk niet langer meer dan een jaar. Iedereen houdt zich tot die tijd gedeisd en zodra we weer baas in eigen land zijn, geven we de zaak in handen van experts en desnoods in die van Baars. We kiezen in eerste instantie voor een rechtmatige weg, daarna kunnen we nog zien. Hoe dan ook, voor zaken als deze is veel geduld een vereiste, want uiteindelijk mogen we niet twijfelen. We moeten zeker zijn van de namen. En ook zeker van ons oordeel.’

‘En of in dat geval een vonnis moet worden geveld.’

‘Ja, ook een vonnis...’

De mannen staarden naar de grond. Trokken aan hun sigaret. Sloegen de sneeuw van zich af.

‘Goed. Ik kan met deze werkwijze vrede hebben,’ zei toen de man in het midden. ‘Het is buitengewoon belangrijk dat de schuldigen hiervoor boete doen en als we daarvoor een lange weg moeten gaan, gaan we die. Het zij zo. Wat mij betreft, gaan we die weg ook met elkaar.’ Heel even hield hij in. Toen zei hij: ‘Ik geef mij voor deze zaak.’ Hij draaide zich een keer om zijn as. ‘Wie steunt mij?’

Bijval.

‘En u, meneer de advocaat, uw hulp is onmisbaar. Wat denkt u?’

Opwaaiende sigarettenrook.

‘Staat u aan onze kant?’

De advocaat probeerde zijn onrust weg te slikken. Toen een lichte knik. ‘Boetedoening zal hun deel zijn,’ zei hij met zachte stem. ‘Op welke moment en op welke wijze dan ook.’

De mannen keken elkaar nog eens aan. Daar in hun mid- den, daar waar het zo koud was geweest, stak een vuur op.

2. 2016

Eindelijk, alles is perfect.

Rogier zit onderuitgezakt in een luie stoel aan het raam. Hij heeft een boek in zijn handen, maar leest niet, kijkt eroverheen naar de stoel tegenover hem. Daar, in het gedempte daglicht van de winter, zit weer iemand. Ze leest een tijdschrift, nipt onderwijl aan een theeglas en doet alsof ze daar al heel lang zit. En ook nooit meer weggaat. Op haar schoot ligt Ginger, de kater die vorig jaar Rogiers tuin was ingelopen en had besloten te blijven. De kat kijkt af en toe met wat toegeknepen ogen in Rogiers richting. Je weet wat ik denk, hè? fluistert Rogier in gedachten tegen hem. Je weet het als geen ander, en hij wijst met zijn ogen naar de vrouw.

Ze heet Rinske. Tijdens de Vierdaagse van vorig jaar had ze Rogier onderweg een paar maal moed ingesproken, omdat hij zo ongeveer aan het eind van zijn Latijn was. Haar woorden hielden hem op de been, zo werd al gauw daarna het verhaal en misschien was het ook wel aan haar te danken dat hij op vrijdag nog voor zessen de Wedren bereikte. Op de zondag na de mars, tijdens een heftig onweer, belde ze op. Of hij met haar ergens in de stad ging eten. Hoewel hij geen trek had, zelfs beroerd was van de koorts en uitputting, zei hij onmiddellijk ja en een uurtje later zaten ze tegenover elkaar in een eethuisje in de Van Welderenstraat. Ze gedroeg zich grappig, alsof ze iets had gedaan wat niet hoorde: zomaar een nagenoeg onbekende man bellen en hem vragen met haar uit te gaan. Het maakte hem niet uit. Ze aten van elkaars bord, vertelden onsamenhangende verhalen en lachten om alles.

Die eerste keer was Rogier vergeten haar nummer te vragen, nadat zijn telefoon het om de een of andere suffe reden